

Veźměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Kam se po rekodifikaci poděl „kultovní“ § 196a obchodního zákoníku?

Notoricky známý § 196a ObchZ obsahoval řadu pravidel na ochranu společnosti, jejích společníků a věřitelů před jednání osob, které za tuto společnost jednaly nebo na ní měly přímý či nepřímý vliv. V době svého přijímání, tedy v době, kdy slova „tunel“ a „tunelování“ dostala v češtině zcela nový význam, mělo toto ustanovení zcela jistě svůj smysl a význam. Postupně však začalo činit více problémů než užitku, a stalo se spíše terčem kritiky než chvály. Máloukteré ustanovení však bylo předmětem tolika diskusí, článků, seminářů (JUDr. Čech jistě potvrdí) či soudních rozhodnutí (a zvratů v nich), takže slovo „kult“ – byť v tomto případě asi převážně negativní – je na místě. Jak s touto problematikou naložila rekodifikace našeho soukromého práva?

V předmětném § 196a ObchZ byly upraveny v zásadě dva okruhy transakcí – jednak **převody majetku** ze společnosti nebo na společnost (§ 196a odst. 3 ObchZ), jednak **smlouvy o úvěru nebo půjčky a zajišťování závazků** ze strany společnosti (§ 196a odst. 1 a 5 ObchZ). V rámci rekodifikace byl celý obchodní zákoník a s ním i § 196a ObchZ v plném rozsahu zrušen, to však neznamená, že byla v plném rozsahu zrušena i jím upravená materie. Uvedenou problematiku nyní upravuje nový ZOK s tím, že materie § 196a odst. 3 ObchZ (převody majetku) je v poněkud „osekané“ formě řešena v § 255 ZOK a materie § 196a odst. 1 a 5 ObchZ (úvěry, půjčky, zajištění závazků) je spolu s ostatními smlouvami řešena v rámci obecné úpravy střetu zájmů při uzavírání smluv v § 55 – 57 ZOK.

„Osekaný“ pohrobek § 196a odst. 3 ObchZ

Podle § 255 odst. 1 ZOK **pokud akciová společnost nabývá od zakladatele nebo akcionáře v průběhu 2 let po svém vzniku majetek za úplatu převyšující 10 % svého upsaného základního kapitálu**, musí být (a) úplata stanovena tak, aby nepřesahovala hodnotu nabývaného majetku stanovenou posudkem znalce; a (b) nabytí, včetně výše úplaty, schváleno valnou hromadou.

Z této úpravy vyplývají zejména následující rozdíly (omezení restrikcí) oproti ustanovení § 196a odst. 3 ObchZ:

- úprava se vztahuje pouze na akciové společnosti, tedy již **nikoliv též na SRO** (které nově může mít základní kapitál pouze 1,- Kč, 10 % tohoto základního kapitálu by tedy činilo 10 haléřů);
- **byla opuštěna „dvousměrnost zákazů“**, když se nově reguluje pouze nabývání majetku společnostmi, nikoliv převody majetku ze společnosti (tento úmysl výslovně potvrzuje i důvodová

zpráva k ZOK);

- je zde **výrazné časové omezení pouze na dobu prvních 2 let** po vzniku společnosti (po této době je tedy možné § 255 ZOK zcela ignorovat; naproti tomu § 196a odst. 3 ObchZ stanovil časové omezení pouze ve vztahu k obecně méně významnému požadavku na schválení valnou hromadou, a to na 3 roky od vzniku společnosti);
- došlo též ke **zúžení okruhu osob**, na které se vedle chráněné společnosti úprava vztahuje (nově pouze zakladatelé a akcionáři, dříve to byli např. též osoby jednající s nimi ve shodě, členové představenstva či dozorčí rady, prokuristé a osoby blízké, ovládané či koncernové);
- **znalce již nebude jmenovat soud**, ale vybírá jej přímo společnost, již se transakce týká (to vyplývá z odkazu na obdobné užití § 251 ZOK, podle kterého znalce vybírají při zakládání společnosti zakladatelé, jinak představenstvo).

Pokud jde o sankce za nedodržení ustanovení § 255 ZOK, **nepůjde již o absolutní neplatnost** (byť judikatorně zmírněnou), jako tomu bylo za účinnosti ObchZ, nýbrž nastoupí sankce adekvátnější. Nebude-li úplata stanovena tak, aby nepřesahovala hodnotu nabývaného majetku stanovenou posudkem znalce, platí podle § 255 odst. 4 ZOK, že členové představenstva, kteří pro nabytí majetku hlasovali, nejednali s péčí řádného hospodáře, přičemž **zakladatel nebo akcionář bude povinen vrátit společnosti částku převyšující cenu stanovenou posudkem znalce** (myšleno posudkem ex post vyhotoveného).

V případě **absence souhlasu valné hromady** se jako sankce uplatní obecně platné ustanovení § 48 ZOK, podle kterého právní jednání, k němuž nedal souhlas nejvyšší orgán obchodní korporace v případech vyžadovaných zákonem, je neplatné; této neplatnosti se lze dovolat do 6 měsíců ode dne, kdy se o neplatnosti oprávněná osoba dozvěděla nebo dozvědět měla a mohla, nejdéle však do 10 let od dne, kdy k takovému jednání došlo. Jde tedy o **relativní neplatnost**, z čehož plyne, že ke schválení nabytí majetku valnou hromadou může dojít i *ex post*, přičemž v takovém případě bude vhodnější odložit účinnost smlouvy na odkládací podmínku jejího schválení.

Zbytek § 196a ObchZ nahradí obecná pravidla o střetu zájmů

Pokud jde o **smlouvy o úvěru nebo půjčce a zajišťování závazků** ze strany společnosti, ZOK nepřevzal speciální úpravu § 196a odst. 1 a 5 ObchZ, nýbrž tyto smlouvy podřadil pod obecný režim **pravidel o střetu zájmů** při uzavírání smluv v § 55 - 57 ZOK. Pod tento režim tedy ovšem budou logicky patřit i všechny transakce, které nespádají pod působnost věcně, personálně i časově „osekaného“ § 255 ZOK.

Podle § 55 odst. 1 ZOK hodlá-li člen orgánu obchodní korporace uzavřít s touto korporací smlouvu, **informuje o tom bez zbytečného odkladu orgán, jehož je členem, a kontrolní orgán, byl-li zřízen** (typicky dozorčí radu), **jinak nejvyšší orgán** (typicky valnou hromadu). Zároveň uvede, za jakých podmínek má být smlouva uzavřena. Personální působnost je zde širší než u § 255 ZOK, neboť § 55 odst. 1 ZOK výslovně uvádí, že uvedený režim platí obdobně pro smlouvy mezi obchodní korporací a osobou členovi jejího orgánu blízkou nebo osobami jím ovlivněnými nebo ovládanými. Navíc je zřejmé, že „**členy orgánu obchodní korporace**“ jsou také **společníci či akcionáři společnosti**, neboť ti mohou vykonávat své právo podílet se na řízení společnosti na valné hromadě jakožto jejím nejvyšším orgánem (k tomu viz též § 70 ZOK). Z ustanovení § 56 odst. 1 ZOK též výslovně vyplývá, že režim informační povinnosti se použije také tehdy, má-li obchodní korporace zajistit nebo utvrdit dluhy dotčených osob nebo se stát jejich spoludlužníkem.

Namísto informování orgánu, jehož je členem, a současně kontrolního orgánu může člen příslušného orgánu **alternativně splnit svoji informační povinnost přímo vůči nejvyššímu orgánu**, ledaže sám jako jediný společník vykonává jeho působnost (§ 55 odst. 2 ZOK).

Poskytnuté informace slouží k tomu, aby kontrolní nebo nejvyšší orgán korporace posoudil, zda uzavření smlouvy je či není v zájmu obchodní korporace, a případně **uzavření příslušné smlouvy podle § 56 odst. 2 ZOK zakázal**. Samozřejmě i výkon tohoto práva podléhá (u kontrolního orgánu) povinnosti péče řádného hospodáře, takže pokud členové kontrolního orgánu určitou nevýhodnou smlouvu nezakáží a společnosti vznikne újma, budou členové tohoto orgánu za takovou újmu odpovídat. Zakáže-li naopak kontrolní orgán uzavření smlouvy, uplatní se § 49 odst. 1 ZOK, podle kterého jestliže tento orgán zakáže statutárnímu orgánu určité jednání, odpovídají namísto členů statutárního orgánu za případnou újmu způsobenou společností ti členové kontrolního orgánu, kteří jednali s péčí řádného hospodáře.

Závěr

Uvolnění příliš restriktivního režimu nastoleného před rekodifikací paragrafem 196a

ObchZ je třeba přivítat, když dotyčné ustanovení se postupem času přežilo a činilo praxi spíše obtíže. Jako nutná úlitba požadavkům Druhé směrnice přežila předmětná úprava jako taková pouze v hodně „osekaném“ § 255 ZOK, zbytek materie je řešen v rámci obecných pravidel o střetu zájmů, což je v kombinaci s povinností příslušných orgánů jednat s péčí řádného hospodáře (a odpovědností za ní) úprava bezpochyby rozumnější.

Dr. Mgr. Daniel Mališ, LL.M.,
advokát

[Mališ Nevrkla Legal, advokátní kancelář, s. r. o.](#)

Longin Business Center
Na Rybníčku 1329/5
120 00 Praha 2

Tel.: +420 296 368 350
Fax: +420 296 368 351
e-mail: law.office@mn-legal.eu

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů , judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Jak zahájit provoz mezinárodní letecké linky do České republiky \(EU\): právní požadavky pro aerolinky ze třetích zemí](#)

- [TOP 5 judikátů z korporátního práva za rok 2025](#)
- [Odštěpný závod zahraniční společnosti optikou NIS2: Jak správně určit velikost podniku?](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 31. - létající pořizovatel ve světle nového stavebního zákona](#)
- [SCHEJBAL& PARTNERS stáli u získání jedné z prvních licencí dle MiCA v ČR](#)
- [Proč dnes více než polovina M&A transakcí ve střední Evropě nekončí podpisem](#)
- [Přehnaná, nebo důvodná prevence? Zajištění a utvrzení závazků v praxi](#)
- [Návrh nového zákona o digitální ekonomice](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 30.: Jednání za s.r.o. - zápis jednatelského oprávnění do obchodního rejstříku](#)
- [Prověřování zahraničních investic a kybernetická regulace: řízená služba jako nová transakční proměnná](#)
- [Předběžné opatření a další instituty k ochraně věřitelů při přeměnách](#)